VARLIK FELSEFESİ (ONTOLOJİ)

Varlığı konu olarak ele alan felsefe, genel bir varlık kavramı üzerinde durur. Varlık, evrende var olan her şeyin ortak adıdır. Buna göre varlık, insan bilincinin dışında ondan bağımsız olabileceği gibi, zihne bağımlı olarak da bulunabilir. Örneğin, ağaç, kalem, ev gibi nesneler insan zihninden bağımsız olarak var olan gerçek varlıklardır. Bu tür (gerçek) varlıklar zamana ve mekâna bağlı olarak değişir, gelişir ve yok olabilirler.

Sayılar, geometrik şekiller, p (pi) sayısı gibi insan bilincinde ve ona bağımlı olarak var olan düşünsel (ideal) varlıklar da vardır. Bu varlıklar zaman ve mekân dışı olup, zihnimizde olduğunu kabul ettiğimiz varlıklardır.

Felsefe, düşünsel ve ideal varlığı bir araya getirip genel bir varlık kavramı üzerinde dururken,

"Varlık nedir?",

"Varlık var mıdır?",

"Varlığın ilk maddesi nedir?" gibi sorular sorar. Felsefe, varlıkla ilgili çeşitli soruları problem olarak ayrı ayrı inceleyip tartışma konusu yapar.

Varlık, felsefenin konusu olduğu gibi bilimin de konusunu oluşturur.

Ancak felsefe ile bilimin varlığı algılayışları ve yaklaşımları arasında farklılık vardır. Felsefe açısından varlık, bir yönüyle değil, genel olarak ele alınır. Varlığın var olup olmadığı sorgulanır. Felsefede varlık, akıl yoluyla, saf düşünce etkinliğiyle yorumlanır.

Buna karşılık bilime göre varlık; her durumda var olarak kabul edilir. (Felsefedeki gibi var olup olmadığı sorgulanmaz.)

Ayrıca her bilim, varlığın bir yönünü konu alır. Biyoloji canlı varlığı, psikoloji insanın psişik yönünü, coğrafya yerküreyi konu edinir.

➢ Ontoloji Açısından Varlık

Varlığı ele alan, irdeleyen bilgi dalı ontoloji, varlığı iki temel problem açısından ele alır:

– Varlığın var olup olmadığı sorunu

– Varlık varsa, bunun ne olduğu sorunu

"Varlık var mıdır?" sorusuna verilen birbirine karşıt yanıt vardır.

Nihilizm: Bilginin mümkün olduğu görüşünü reddeden, kendisinden şüphe edilemeyen hiçbir şeyin olmadığını öne süren ve maddi gerçekliğin varlığını yadsıyan bir öğretidir. Bunun nedeni "varlığın var olup olmadığını bilmenin imkânsız görülmesinde yatar. "Varlık var mıdır?" sorusunu olumsuz karşılar ve "yoktur" diye cevaplar.

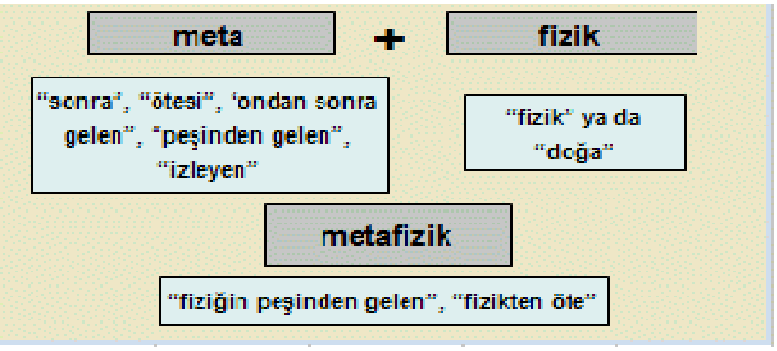
Bu yaklaşımı, **Gorgias,** "Hiçbir şey yoktur, olsa bile bilinemez, bilinse bile başkasına aktarılamaz" sözüyle vurgulamıştır.

Realizm: Varlığı, var olarak kabul eder. İnsan bilincinden bağımsız olarak varlığın mevcut olduğunu iddia eder.

Realizme göre, biz varlığı ya doğrudan duyularımızla algılarız ve algıladığımız evren bizim kavradığımız gibidir; ya da zihnin imkânları aracılığıyla onun varlığını biliriz. Ancak, varlığın var olduğu kabul edildikten sonra, zihne kaçınılmaz olarak "Varlığın ne türden bir varlık olduğu" sorusu belirir. Filozoflar bu soruya farklı şekillerde cevap vermişlerdir.

➢ Metafizik ve Ontoloji İlişkisi

Metafizik, doğa ötesi sorunlarla ilgili akılsal açıklamalardır. Varlığın var olup olmadığı, tanrı, ruh, öteki dünya, ölümsüzlük gibi felsefenin ilk ve son sorunlarıyla uğraşır. Metafizik var olan asıl varlığı, görünenin arkasındaki asıl varlığı, ilk nedenleri ve ilk ilkeleri araştıran bir alandır.

Metafiziğin varlıkla ilgili temel soruları şunlardır:

- Ölüm ötesi yaşam var mıdır?
- Evren nasıl oluşmuştur?
- Evrenin bir yaratıcısı var mı?
- Evren sonlu mu, sonsuz mudur?
- Evrende amaçlılık var mıdır?

Bu sorular insan zihnini meşgul eder. İnsan aklıyla bu tür soruları ne çözebilmekte ne de göz ardı edebilmektedir.

Metafizikle ontoloji keskin sınırlarla birbirinden ayrılamaz bir ilişkisi vardır.

Konu alanı itibariye metafizik ontolojiden daha kapsamlıdır. Metafizik hem fiziksel evreni hem de fizik ötesini kendine inceleme konusu yaparken, ontoloji ise kendisini sadece varolan ile sınırlar.

Ontolojinin (varlık felsefesinin) kapsamının metafiziğe göre oldukça dar olduğunu söyleyebiliriz. Bu nedenle metafiziğin bir kolu, bir alt dalı olarak kabul görmüştür.

Dolayısıyla doğa ve insan bilimleri konuları açısından daha çok ontoloji ile ilgilidir. Felsefe ise en azından metafizik konuları göz ardı etmez.

➢ Metafizik Açısından Varlık

İlk sebeplerin ve nesnelerin ilkelerinin bilgisidir. Bu yüzden o, bilimin ele almadığı kimi konuları inceleyen, onları açıklamaya çalışan bir bilgi dalıdır.

Tanrı ve Tanrı'nın varlığının kanıtlanması, dünyanın varlığı, ruh ve ruhun ölümsüzlüğü metafiziktir.

Metafiziğin bu konularına hiçbir zaman tartışmasız kabul edilen açıklamalar getirilememiştir. Metafizik, varlığın özel alanlarını konu alan tek tek bilimler gibi kesin bir bilgi olamaz. Ama insan genel olarak bu konular üzerine soru sorma yeteneğini kaybetmediği ve bilimlerin çalışma alanlarında yeni sorular oluştuğu sürece metafizik, bir tür bilme etkinliği olarak varlığını ve önemini koruyacaktır.

Kant, "İnsan aklı, bilgisinin belli bir türünde özel bir kaderle karşı karşıyadır. İnsan aklı bu bilgisinde öyle sorular tarafından rahatsız edilmektedir ki, akıl onları ne yadsıyabiliyor, ne de yanıtlayabiliyor" demektedir. İşte bu alan, metafiziktir.

➢ Varlığın Ne Olduğu Problemi

a. Varlığı "Oluş" Olarak Kabul Edenler

Varlıkta sürekli bir değişme ve oluşun gerçekleştiğini savunan yaklaşımdır. Bu anlayış, varlığın statik bir açıdan ele alınamayacağını, onun bir değişme ve oluş süreci olarak görülmesi gerektiğini savunur. O halde evren mekanik bir varlık değil, canlı bir oluştur.

Her şeyin oluş (değişme) halinde olduğunu savunan **Herakleitos,** bu düşüncesini "Değişmeyen tek şey değişmenin kendisidir" sözüyle dile getirmiştir. Oluşun başlangıcı ve sonu yoktur. Hayat da, bu sürekli varoluş ve yok oluşun ard arda gelişinden ibarettir.

b. Varlığı "İdea" Olarak Kabul Edenler

Varlığın ideadan (düşünceden) oluştuğunu savunan, var olan her şeyi düşünceye bağlayan, insan düşüncesinden bağımsız bir nesneler dünyasının ya da bir gerçekliğin varlığını yadsıyan yaklaşımdır.

İdealistler, maddenin gerçek olmadığını, gerçeğin zihnimizde yer alan ide'lerden oluştuğunu savunurlar. Örneğin güzellik idesi, güzel diye algılanan bütün varlıklardan daha gerçektir. Bunun gibi, ağaç idesi de şu ağaçtan daha fazla bir şey ifade eder. Çünkü ikinciler varlıklarını birincilerden almışlardır. Güzel diye algılanan bir çiçek yok olur, unutulur ama çiçek fikrinin kendisi yok olmaz.

Platon: Platon'a göre gerçek varlıklar idealardır. Duyusal dünyadaki varlıklar idealardan pay almak suretiyle var olurlar ve bunlar ideaların, yalnızca görünüşleridir.

Aristoteles: Aristoteles, idea olarak belirttiği formu varlığın içinde görmüştür. İdealar tek tek nesnelerin özüdür. Madde, bu form sayesinde biçim kazanır ve gerçek olur. Örneğin bir heykelin ideası, sanatçının ona verdiği form, yani biçimdir.

Hegel: Asıl ve gerçek varlık, insan zihninden bağımsız olarak var olan Mutlak akıl (Geist)dır. Bu Mutlak akıl, evrensel ve manevi bir varlıktır. Bu görüşün idealist olarak değerlendirilmesinin nedeni, Hegel'in varlığı temelde tinsel bir töz olarak belirlemesidir.

c. Varlığı "Madde" Olarak Kabul Edenler

Varlığı madde olarak ele alan görüşe materyalizm denir.

Materyalizm, evrendeki tek cevherin madde olduğunu, maddenin düşünceden bağımsız olarak var olduğunu ve bütün varlıkların maddeden türediğini ileri sürer.

Bilinç, ruh gibi tinsel varlık da dâhil, bütün varlığı madde olarak anlar ve maddenin dışında başka bir varlık olduğunu kabul etmez. Düşünme, hayal gibi olayları da maddenin kuvvet ve hareketleriyle açıklar.

Demokritos: Var olan her şeyi sonsuz sayıda atoma ayırmıştır. Her şey atomların birbirlerine çarpması sonucunda, mekanik bir zorunlulukla oluşur. Atomlar belli bir sıra ile birleşerek veya ayrılarak varlıkları oluşturur.

Hobbes: Gerçekte var olanın, cisim veya madde olduğuna inanır. Ona göre dünya mekanik hareket kanunları tarafından yönetilen cisimlerin bütünüdür. Bütün gerçeklikler yalnızca maddi olarak düşünülebilir.

Marx: Evrendeki hareket ve değişme maddeden başka bir şey değildir. Ona göre madde biçim değiştirir. Tüm değişmelerin temelinde karşıtlık ve çatışma vardır. Düşünce, maddeden sonra gelen ve ona bağlı olan varlıktır.

d. Varlığı Hem "Düşünce" Hem "Madde" Kabul Edenler

Varlığın düşünce ve madde gibi iki cevherden meydana geldiğini savunan anlayışa düalist anlayış denir. Düalizm, varlıkta daima iki prensibin varlığını kabul eder.

Descartes: Varlıkta iki töz vardır: Biri "ruh", öteki de "madde". Ruh, düşünen, madde ise yer kaplayan bir tözdür. Bunlar arasında hiçbir birleşme noktası yoktur; yalnızca insanda bir araya gelirler.

e. Varlığı "Fenomen" Olarak Kabul Edenler

İnsan zihninden tam anlamıyla bağımsız olmayan bir varlık alanı vardır; insan bu varlık alanını bilebilir. İnsanın bilinci tarafından belirlenen bu varlığa **"fenomen"** denilmektedir. Fenomen, insana göründüğü şekliyle varlıktır. Fenomene, Husserl'in **"özü görme"** denilen yöntemiyle ulaşılabilir.

Husserl: Var olanın yalnızca fenomenler olduğunu söyler. Bu fenomenin insan bilinci tarafından bilinebileceğini savunur. İnsan onların özünün bilgisini edinebilir.

Ona göre varlığın bilinçten bağımsız bir var olma durumu yoktur; varlıklar bilincimizin bilgi nesneleri olarak vardırlar. Yani bizim zihnimizin olanakları çerçevesinde var olurlar.